

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег
дана свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на год. 4. ф., на по год. 2. ф. на три
мес. 1. ф. Рукописи се не враћају.

РОМЕО И ЈУЛИЈА.

Трагедија од Виљема Шекспира.

С енглеског превео Лаза Костић.

Прва радња.

Трећи појав. Улица.

Ромео, Меркуцијо, Бенволијо с пет или шест масака,
бакљоносци и други.*)

Ромео.

Шта дакле да нам буде изговор?
Ил' да се баш чинимо невешти?

Страх женама к'о чворку страшило,
Ал' нек нас гледе како им је ђуд,
Одиграћемо своје, па на пут.

Бенволијо.

Прошло је доба таким формама,
Ја нећу Љеља**) с привезаним
очима,

Што по татарски носи шарен лук,

Ромео.

Не марим игру; дај ми свећу ту,
Па кад ћу свећу, све ћу сносити.

Меркуцијо.

Ај, мој Ромео, мораш играти.

*) Ромео беше син Монтага. Меркуцијо и Бенволијо беху ромеоови пријатељи. Ромео и Бенволијо идући по веронској улици (у другом појаву) наиђу на слугу капулетовог, и дознају од овог да он иде да позива сроднике и пријатеље газде му на вечеру, и кад то чују, науме да и они, ма и незвани, и ма да живљаху са Капулетовима у најжешћем непријатељству, оду као маске на ту забаву, на којој знађаху, да ће бити и девојка коју Ромео љубљаше.

**) Љељо, амор, бог љубави.

Ромео.

Ма, веруј, не ћу. Ви сте лагани,
А моје срце тешко олово,
Не могу с' макнут' испод терета.

Меркуцијо.

Не терета већ Љеља дерета:
Та нек ти даде крила, за бога,
Да летиш с њима по висинама.

Ромео.

Залетио сам се на стреле му,
Па рањеник сам — љељов рањеник;
Висине немам, висим о јаду,
О сињем јаду терет љубави.

Меркуцијо.

Ти дакле нећеш крила љељова?
Ја знам, јер ти би крило ружино,
Да спустиш тамо сињи терет свој;
Да грдан терет за ту нежну ствар!

Ромео.

Је л' љубав нежна? Та жесто-
ка је,
Плаховита је, нагла сувише,
Убошће нас!

Меркуцијо.

А, велиш нагла је?
Па буди дакле и ти с њоме наг,
Те нагни баш до нагог убодца. —
Ал' дај ми људску моме образу.

(Меће образину.)

На љуску љуску! Загледајте сад
Под љуском ругло, шта се бри-
нем ја
Нек место мене љуска црвени.

Бенволијо.

Ајд' куцај, де, па брзо улази,
Ал' постарај се куд ћеш с ногама!

Ромео.

Буктињу мени! Еј, срца лагана,
Голицајте им патос ђонови;
Код мене ће се реч да понови;
И тако сам, к'о жижак, гледалац —
Најслађе кад је, онда престани!
И збиља сует'о сам.

Меркуцијо.

Шта? Су сто сам?

Та нисмо то, ал' доста нас је тек,
Извукли би те и ми из глиба,
Да простиш из те густе љубави,
Јер углибљен си — ама до грла.
Е, путујмо, запалићемо дан.

Ромео.

Баш не би рек'о.

Меркуцијо.

Та зар не видиш,
Да наше свеће горе узалуд,
К'о кад ко дању жижак уцали?
Дубоко смо у шалу упали,
Што мислиш узми, узми чисто суд,
Јер у мом суду, овој ћуши ту,
Доброта суди, шале варкају.

Ромео.

Доброта и нас води на игру;
Ал' суд је рђав.

Маркуцијо.

Усудићу се питати: за што?

Ромео.
Нешто сам сив'о поћас.

Меркуцијо.

Ал' и ја.

Ромео.
А шта си ти?

Маркуцијо.

Да треба пазити.

Ромео.
Жмурећки? у сну? Таман погоди!

Меркуцијо.

Та тебе у сну вила походи:
Походила те вила Мабица.

Ромео.
Шта, Мабица, а ко је опет то?

Меркуцијо.

Та Мабица је видска бабица,
А мања је од зрна бисера;
Сунчане зрачке преже у кола,
Па тера их, кад спаваш, уз твој нос:
Пауци су јој колма точкови,
Од скакавчевих крила јој је кров,
Од паучине ситни амови,
А узде зраци студен-месеца;

Од месечине сребрн-уздице,
На коње зуца диван делија,
Комарац један сив-ливрејисан,
Ребарце му је танко држаље,
А канџија од крила бувина.
А мабичина милост шири се
По љешниковој љусци шпрљавој,
У служби су јој навек колари,
Ил' веверица или мајстор црв.
У тој се слави воза сваку ноћ,
Па прође ли кроз мозак заљубљен,
Е таки му је љубаван и сан,
Кад удворици пређе колено,
Тад одмах клеца, па се поклања,
Кад девојкама усне прешета,
Ту сваки санак слади пољубац;
И меурови каткад одскоче
Где змирише сласт руменила,
А прејури ли придворнички нос,
Е тај мирише молбенице већ;
Пароху каткад носић прочачка,
Узевши реп од бирског прасета,
Таки је у сну протопресвитер.
Војаку кад се попне на гребен,
Тај снива сече, снива бусије,
Димишћом витла, јуриши на град,
И војвода је већ; ал' ево је,
Продобује му уши маљицом,
А он се тргне, пробуди га страх,
Окрња свеца, опет зарче,
И то је она иста вештица.
Што мрси обноћ гриву коњима,
И вилин курјук замрси у бућ,
Што, размршен, предсказује нам јад*)
Па то је она иста вештица.

*) У оно доба беше празноверица, да та Маба (вештица) замрси коњима ноћу гриву, и кад се ова сама размрси онда настане куга и морија. Та празноверица постаде с тога што доиста негда беше морије у Италији.

Ромео.

Меркуцијо, ћути, ћути, молим те.
Ти збориш о ничем.

Меркуцијо.

О санови,
О породу из душе доколне,
Што га тек рађа пуста маштавост;
А тањега је градива нег' зрак,
Нешташњији нег' ветар, што се час
Превија око мрзла севера,
А часком опет заошија круг
Љутитим лицем на орошен југ:

Бенволијо.

Ал' тај ће ветар и нас однети;
Одоцнисмо, прошла је вечера.

Ромео.

Да нисмо уранили, бојим се,
Јер слутим да ће нека судбина,
Што још по небу лута, почети
Веселем ноћашњим свој страшни рок,
Дочетак мога жића презреног,
Из :антивених груди просуће
Нечастивошћу смрти преране;
Ал' он, што ј' моме жићу крмило
Нек управља. Напред јунаци!
(Сви одлазе.)

О С О Б Е Њ А К.

Уломак из романа „Шта да се ради?“

Н. Чернишевскога.

(Наставак.)

Рахметову је сад двадесет и две године, а ђаком је био шеснаесте; али је готово три године претрзао учење. Изађе из другог курса, оде на добро и уреди се, по што је најпре победио одупирање туторово, заслужио анатему од браће и дотерао до тога да су мужеви његових сестара запретили им, да спомињу његово име. После тога како се није потуцао по Русији: и сухим и водом и по обичају и преко обичаја, — на пример и на парној лађи и на спорим чамцима, и много му је се којекаквих „прикљученија“ десило, које је сам себи навлачио; између осталог одвео је два човека у казански а пет у московски универзитет, — то су били његови „благодјејанци“, а у Петроград, где је сам хтео живети, није никога довео, па зато нико од нас ни знао није да он има 3000 рубаља дохотка, а не 400. То је се тек доцније дознало, а онда смо видели да га је негда не стало и несмо дуго знали за њ; а на две године пре тога како седи у кабинету Кирсановљевом и чита тумачења Њутонова о апокалипси, вратио је се из Петрограда и ступио у филолошки факултет, — пре је био на јестаственичком, и то је све.

Но и ако никоме од петроградских знанаца Рахметовљевих несу били знани ни његови породични ни новчани одношаји, ипак

су га сви знали по двама надимцима, један је већ дошао у ову приповетку — „ригориста“; томе је се одазивао својим обичним лаким осмејком суморна задовољства. Но кад су га звали Никицом или Разбиградом, или целим надимком Никицом Разбиградом, онда је се насмејао слатко и задовољно и имао је праведна основа, за то, што га није добио од природе, него је чврстоћом своје воље стекао право, да се дичи тим славним именом међу милијунима људи. Но оно је грмело славом само у осам гувернија, које се шире на једно сто врста; читаоцима остале Русије ваља објаснити какво је то име. Никица Разбиград, пробисвет пре 15. година ходио је по Волги 20. година и био је цин херкулске снаге; висок беше 9 стопа, а тако прсат и плећат да је био тежак сто ока премда ни мало не беше дебео него само меснат и снажан. Што се тиче његове снаге довољно је казати цигло то, да је зарађивао плату за четворицу. Кад лађа пристане у град, па кад он пође на пијаци или као што тамо веле, на базар, е, онда из најдаљих сокачића разлеже се клика дечија: „Ето Никице Разбиграда! ето Никице Разбиграда!“ и све живо истрчи на улицу што води од обале пијаци, и руља народа таласа се за својим јунаком.

Кад је дошао у Петроград од својих 16 година, био је с те стране обичан момак, повисок, доста јак, али му снага не бејаше ништа особито: из десетине његових вршњака двојица би се за цело повукла с њиме клипка. Но у половини седамнаесте године стаде премишљати како је потребно стећи физичкога богатства, и стаде се озбиљно оправљати. Од свег срца узе се занимати гимнастиком; све је то лепо, али гимнастика само усавршава материјал, сад се ваља побринути за материјал, и сад је се два пут већма занимао гимнастиком: по неколико сахата на дан бивао је простим радеником, и радио је послове где треба издирати снагом: носио је воду, вукао је и секао је дрва, тестерио грмове, тесао камење, копао земљу, ковао гвожђе; многим је се пословима забављао и често их је мењао, јер од сваког новог посла, од сваке промене, развија се какав год нов мишић. Усвојио је боксерску дијету: узе се хранити само оном храном која особито поткрепљује телесну снагу, а највише ђулбастиом (биџтеком) па готово пресном, и од то доба непрестано живљаше тако. На годину дана по томе како је почео тако живети, оправил се он на пут и ту је имао још боље прилике да се бави развијањем телесне снаге: радио је земљу, био је зидар, бродар и раденик свега онога што се слаже са здравом памету; једноч је као лађар прошао целу Волгу од Дибовке до Рибинска. Нити би се допало га-

зди од лађе, ни лађарима, да је он казао како хоће да буде лађар, нити би га они примили, но он дође чисто као путник, па по што се опријатељи с лађарима стаде им помагати да вуку, и за две три недеље упреже се лепо у јармицу као прави лађар; одмах опазише како он вуче, почеше мерити снагу, — он надвуче по тројицу па тја и по четворицу својих најздравијих другова; тада му је било двадесет година, и другови његови на лађи прозваше га Никицом Разбиградом, као што зваху јунака, кога тада беше већ нестало с позорнице. На годину дана по том возио је се на пароброду; један из силна народа, који се беше начичкао на крову, показа се као његов лањски друг у лађарству, и тако сапутници његови, ђаци, дознаше да њега ваља звати Никицом Разбиградом. И заиста беше себи стекао снаге и не штеђаше времена да је сачува а да не попусти. „Од потребе је то, говораше он: — тиме се добија уважење и љубав у простога народа. Корисно је то, затребаће кад тад!“

То му је пало на памет кад му је било шеснаест и по година, па тако се од то доба и почела развијати његова особина. Шеснаесте године, кад дође у Петроград, беше обичан, леп, „свршивши“ гимназиста, обичан, добар и поштен младић, и шабазбао је три четири месеца, као што то обично раде почетници ђаци. Но чу да међ ђацима има неколико за дивно чудо паметних глава, које не мисле као остали, и дозна за пет таквих људи, — још их је тада мало било. Они му завртеше памет, стаде тражити познанства ма с којим од њих; удес га нанесе на Кирсанова и од тада се почиње његов прерођај у особењака, у будућег Никицу Разбиграда и ригористу. Гутао је речи Кирсановљеве првога вечера, плакао је, прекидао му је говор усклицима проклињући то што се мора умрети а благосиљајући то што се мора живети. — „А од којих ћу књига почети читати?“ Кирсанов му каже. Сутра дан већ у осам сахата изјутра ходио је по Невскоме, од Адмираловске до Полицијскога моста, гледећи која ће се прва: немачка или француска књижара отворити; узме што му је требало, па зареди читати читава три дана, — од 11. сахата из јутра у четвртак, до 9. сахата у вече у недељу, дакле 82. сахата; прве две ноћи није никако спавао; трећег вечера попи осам чаша најјаче каве, четврте ноћи преко свих кави не могадијаше издржати, — пружи се и спаваше четрнаест и по сахата. После једне недеље дође опет Кирсанову, да му покаже нових књига, и да му објасни нешто; здружи се с њиме, па после га он позна и с Лопуховим. После по године, и ако му је било тек седамнаест година а њима по двадесет и једна,

опет га они несу држали за млада човека према њима, и он је већ био особењак.

Но да ли је било томе повода у његовом минулом животу? Истина не Бог зна каквог, али је тек било. Отац му је био човек деспотскога карактера, врло паметан, образован и ултра — конзервативац, али поштен. То му је за цело било тешко. Па да је то све ни по јада. Но мајка његова, жена доста узорита, страдала је од рђаве ћуди мужевљеве; па после опет виде да је у селу. Па и то да је све ни по јада; ево шта је још било: петнаесте године заљуби се он у једну љубавницу свога оца. И за њу саму поста са свим особена историја. Њему беше жао жене која силно страда ради њега. Мисли се стадоше колебати у њему и Кирсанов га спасе и направи га човеком. Дакле повода је било и израније; но да човек постане такав особењак, разуме се да је најглавније — његова природа. Мало пре тога како је изишао из университета и отишао на свој спахилук, па после се оправдио на пут по Русији, усвојио је ориџиналне принципе, како у материјалном тако и у наравственом и умном животу; а кад је се вратио они се беху већ претворили у савршену систему, и те се системе он тврдоглаво држао. Он се самом себи заверио: „не ћу ни окусити вина. Не ћу ни погледати женске.“ А природе беше веома живе. „А што то? Така крајност није баш требала.“ — „Тако ваља. Нама треба да се људи потпуно наслађују животом, — треба да својим животом сведочимо, да ми то не тражимо зарад засићавања својих личних страсти, не зарад себе лично, него за човека у опште, јер ми говоримо само по принципу, а не по пристрасности, по убеђењу, а не по личној потреби.“

(Свршиће се.)

НА МРТВОМЕ ЈЕЗЕРУ.

Од Павла Хајза.

I.

Беше у сред лета, али горе на брдима духаше бридак, кладан ветар, да је скоро у снег претварао кишу, која је пљуском левала. Ваздух бејаше тако таман, да се кућа на мртвоме језеру није могла скоро ни на стотину корачаја опазити, и ако је била лепо обељена и ма да је сунце истом зашло било. У кући је горела ватра, домаћица је стајала у кухињи и пригала рибу, љуљајући уз то једном ногом колевку, која бејаше намештена

уз огњиште. У крчми лежаше крчмар на банку и запсиваше мухе, што му не дадоше мира да спава; босонога слушкиња предијаше у куту и погледаше уздишући кад и кад кроз мутна стакла на поље у ту злу непогоду; задригао заврзан од слуге уђе гунђајући у нутра, стресе се као оно вашка, кад је хитнеш у воду, да се свуд около леваху големе кишне капље са његових хаљина и баци гомилу рибарских мрежа у кут поред пећи. Нико не рече ни речи. Свак као да се бојаше, да се облак несвеселости и мрзовоље, који се наднео над кућом, како год не излије у тучу кавге и ината, ако се човек не уздржи.

Капицик се отвори и страначки кораци одјекнуше по дворишту. Крчмар се не покрену с места, слушкиња само устаде и отвори врата од крчме.

Човек један у путничкоме оделу стајаше на прагу и запита, да ли је ово крчма на мртвоме језеру. Кад му девојка одговори, да јесте, он уђе у нутра, баци на сто свој као моча мокар плед, путну торбу уза њ и спусти се са свим изнемогао на клупу, не скинув с главе прокиснута шешира и не пустив из руке палице, баш као да је вољан да се опет крене на пут. Слушкиња стаде преда њ и чекаше, да види, хоће ли јој наложити што. Али он као да је са свим сметуо с ума, да има у соби још кога осим њега, наслони главу остраг на зид и затвори очи. Тако опет све ућута у загрејаној, влажној соби, и само зука муха и уздисање слушкињино прекидаше кад и кад тишину.

Најзад дође крчмарица с јелом; мален деран, који укезечи очи на странца, носијаше за њом свећу, крчмар се тромо подиже с банка, зеваше и приступи столу. Он остави на своју жену, да понуди и странца, што овај одби немо махнув главом. Меса, осим неколико кокошака и патака, немају у кући, извињаваше се газдарица. За њих саме сувише скупо стаје, а господа се већ више не свраћају много к њима, од кад је оправљен нов друм иза брда, и пошта, која је иначе овуда пролазила, мора онуда да иде. Кад је лепо време, онда се још сврати овамо по који пешак или живописац, који хоће да сними мртво језеро, но то не износи баш бог зна колико, а и са то нешто рибе не да се сила заслужити. Но ако господин мисли, да остане и преко ноћ, постеље су овде што може бити добре и соба нуз ову је истом пре недељак дана чисто обељена. Па имају и буренце пива у подруму и добра тиролека вина, а праве и сами ракију од линцјуре, коју свак хвали до неба.

На све те понуде одговори странац само, да ће остати преко ноћ и замоли, да му се донесе чаша воде. За тим устаде, не

удостојив ниједнога погледа људе, што сеђаху око стола и ћутећи вечераху своју вечеру, и ако му је весели дечко поверљиво приступио и нетренимице посматрао му ланац од сахата, који се светлущаше у мутној светлости. Слушкиња узе други светњак с пећке и иђаше пред странцем у оближњу собу, где му напуни крчаг с водом и онда га остави самог с његовим ћутљивим мислима.

Крчмар одгунђа неку псовку за њим. Кад већ једном дође когод, то је таква битанга, што не једе ништа нити пије, па на послетку побегне и не платив за собу и понев мож'да са собом још и простирач с постеље. — Такове лонције, умеша се и жена, пусте најпре, да им изређамо, што се има за јело и за пиће, па онда гледају, да само леним речма намире крчмара. Но овај господин или је болестан или ожалосћен, да му ни јело ни пиће не прија . . . Међу тим ступи странац на ново у нутра и запита, да ли ће моћи, ако престане киша, добити чамац један, да се изведе на језеро и спрам зубље да лови рибу. Он ће им добро платити . . . Жена крадом гурну својега мужа, као да би хтела рећи: видиш ли? није чист посао с њиме! Немој му само противуречити . . . На то крчмар полакомив се на добру заслугу, рече му набусит као у век, њега ради може узети и оба чамца; у овом крају не лови нико об ноћ рибу, али ако он то воли, нека онда ради како зна. Слуга ће му одмах моћи показати чамце и мрежу и одељати му светњаке. Тиме даде момку, који је још непрестано глодао рибу, оком знак и отвори сам врата чудноватоме госту.

Киша је још непрестано падала, а пред кућом слеваше се и жамораше вода с крова. Но странац као да је био неосетљив према свему, што долажаше с поља, журно похита доле на обалу и расветли светиљком, што му је слуга донео за њим, оба чамца и посматраше их пажљиво, као да хоће да види, који је поузданији. Оба стајашу у заклону, а испод седишта им беху понамештане свакојакe справе за ловљење. Он посла слугу под изговором неким у кућу, потражи за тим на обали неколико тешких каменова, које однесе у већи чамац, и застаде за један тренутак дубоко одахнув, нетренимице гледајући у мрку воду, која, докле год допираше светлост из његове светиљке, беше забражђена реским кишњим капљама. Ветар се утаја за један тренутак, ноћ се већ са свим спустила била, вода се пенила и запљускивала је о чамац, а из куће се зачу једнолико певање, с којим крчмарица успављиваше своје сисанче. И то је звучало

безутешно, као материне бриге, а не као материне радости, и само у још гори расположај доведе овога тужнога странца.

Баш кад је хтео странац да се опет поврати кући, зачу на друму с југа, од куда је и сам дошао, пуцкање бича и шкрипу и цврчање точкава, који се трудно пењаху по каловитом путу горе уз брдо. Одмах за тим савише лако покривена кола за Ћошак и зауставише се пред крчмом. Сад се појавише свеће на кућним вратима, женски један глас питаше ово оно, крчмарица одговараше у свом добродушном тону, за тим изидоше две женске, које пажљиво однеше у кућу нешто замотано у махраме. Слуга помагаше кочијашу, да отпрегне коње, и после неколико тренутака беше све мирно, као и дотле.

Све је то као каква опсена минуло поред њега, не побудив у њему ни радозналости ни саучешћа. Још једном погледа горе на облаке, не ће ли се како раздвојити; онда опет пође према кући, баш кад преко од његове собе засветлеше свеће и сенке иза завеса амо тамо ходаху. Он опет предаде слуги светиљку, наложи му нешто о удицама и мамку, што их треба, и врати се у своју собу.

Овде упали свећу, која стајаше у искривљену цинену светњаку на расклиманоме столу. Онда отвори прозор, да пусти у нутра мало ваздуха, и гледаше неко време како пада и како се лије вода с крова, у којој је на тлу стар запушач без престанка амо тамо играо. Даље од отог се не могаше због натуштености облачна неба ништа распознати, али у кланцу на језеру бешњаше ветар као ухваћена зверка, а дрвета пред кућом стењаху под страховитим пљуском. Није унутро било стајати ту на отвореноме прозору. Но странац као да с особитом вољом слушаше потмулу свирку непогоде, и истом кад му ветар потера кишу у лице, уклони се он с прозора и ходаше полако међу голим стенама са рукама скрштеним на леђима, са свим мирним лицем и очима, које као да видеше све или ништа. Најзад извади из своје путне торбе перо и мастило и малу листницу, седе поред бледе свеће и поче ово да пише:

„Не ћу да заспим, Карло, а да ти не назовем лаку ноћ. Како сам изнемогао, могао си видети пре шест недеља, кад се на жалост само летимице видесмо. Онда сам требао говорити, да би се, као што нам је већ од толико година навика, и о овој глави патолођије споразумео с тобом. Онда бих могао сад мирно попушити своју потоњу цигару, место да с овим тупим перетом будем на досади и себи и теби. Али уста онда као да су ми

заливена била. По свој прилици би се ми онда и инатили, и по што би најзад сваки остао при својему мишљењу, што би онда кварили мир оних неколико сахата? Јер мени су позната твоја начела и знам, кад би ти овде био, да би употребио све своје силе, да ме, како веле, опет измириш са животом. Али одиста, ти не би имао право, кад би мислио, да сам крив, што се породило тако крвно непријатељство између мене и живота, које не може ништа излечити, него растанак. Ја бих радо живео, кад би ми он допустио, да живим. Нисам ја така кукавица ни тако размажено чељаде, да ме неколики удари бесне судбине одмах доведу ван себе, да се одважим, да искочим из коже, у правом значењу те речи. Ко ће неиспитним силама одмах све траље пред ноге бацити, за то само, што му се по нешто не допада и што му много што шта није пријатно? Оне су мож'да слепље и несвесније, те вечне силе, него што ми мислимо, и ми, као паметнији, ваља да се научимо да попуштамо. Али ту је баш чвор. Не верујем, да ћу још дуго моћи играти улогу паметнијега, ако тако и даље устраје. Најочајнији покушаји, да из бродолома мојег душевног мира спасем бар голу памет, прођоше на лихо. Кад отојич гледах у бари пред прозором својим стар запушач, што га киша шибаше, а он не знађаше, како да се искобеља из оне мутне брље, паде ми на једаред на ум, да је то мој рођени мозак, који се ишуњао из моје вреле лубање, да се окупа мало на киши. Кад нам треба читав четврт сахата, да опет одустанемо од таквих безумних мисли, мораћеш онда признати, да не треба ту бог те пита колико, па да се трухла нит задруге мисли са свим претре. А ја могу о несебичним дужностима човековим према својој сабраћи мислити толико узвишено, колико хоћу: али мирно чекати, док се обамрла душа у живоме телу не умртви, видети својим очима, да ћемо дохакати и под први се плот срозати, где бисмо били другима на већу грозу, него себи самима... за то се ниште тупоглавоство овце, која наравски мора чекати на месарски нож, и ако осећа црва у мозгу и ма да јој од метиљавине нема спаса.

„Но ја и заборавих, да то све мора се теби чинити као сплетен говор, по што о ономе што сам у потоње време доживео толико исто знаш, колико и други свет: да је моја посестрима пре године дана умрла — данас се баш свршује година! — отац њезин неколико дана за тим, мати овог пролећа. Теби је познато, да су то троје људи били читава моја породица, да сам их врло волео, да су, осим тебе, били једини људи, који ме се из ближе тицаху. Њих тако брзо изгубити, било би под

свима околностима велики удар за мене. Али ја бих то на по-слетку и прекужио и даље трајао дане, кад би ми сви у један мах нестали и отргли се од мене. Истина је: сваки је човек ненакнадив, али ниједан човек преко потребит. Наука, позив мој, моја младост залечили би ту рану. Тако пак још не-престано зија и крв се не може да заустави. Јер то троје људи живели би још и данас, да мене није било! — —

„Морам из даље почети, да бих ти разјаснио мрачну ту реч. Теби је познато, Карло, да сам ја своје родитеље једва и познавао, да бих по смрти својега оца отхрањен био у општем сиротишту, да се нису оно двоје људи смилovali на беднога ранарева сина и њега узели на место свога детета. Мој поочим био је већ онда од најбогатијих трговаца у вароши. Осам је година проживео у браку без деце, када узе мене у кућу. На-даше се, да ћу ја развеселити и њега и жену му и њихну кућу; но на жалост ја обојим честитим људма. И ако сам их љубио, доста рђаво с почетка вратих за њихову љубав и бригу. Ја сам био ћутљив, раздражљив, немио дечко, већ од рана склоњен на мудровање и размишљање. По читаве дане бих непрестано само ћутао, па онда бих на један пут страсно плануо, и данас се још сећам с дубоким стидом онога одиста беспримерног стрпења, којим ме сношаху моји хранитељи и којим гледаху да умире мој темпераменат, а никад ми ни погледом једним не дадоше по-знати, да су се преварили у својим очекивањима.

Све то поста из небуха друкчијс. Био сам од прилике већ две године у тој кући, кад се мојим хранитељима испуни нај-милија жеља и роди им се дете, најлепше, најдаровитије, нај-милокрвније створење, што сам га икад видео. Једним махом поста зрак у кући јасан, ја сам постадох паметан, добровољан деран, залуђен у мало девојче, као дадиља каква. По више са-хата сам се трљао с њоме, учио сам је ићи и говорити и у томе своје занимању заборавих не један пут на своје најмилије за-баве и на све своје другове. И према родитељима сам био као прерушен, и они сами, у место да виде, да сад могу бити и без мене, као да удвостручише своју доброту и нас двоје сматраху као рођена брата и сестру, који једнака права имају на њихову нежност.

(Наставиће се.)

П О Г Л Е Д

на историски развитак логике.

(Наставак.)

I.

Формална логика.

Истина да је први писац логике, славни Аристотел, обухватио сва три та питања; али није сва три подједнако развио. Он је највише успео у теорији мишљења. Теорија мишљења незахтева толико стручног знања, колико захтева теорија ствари и теорија знања. Па зато је Аристотел много више успео у тој теорији; јер је стручно знање у његово време било још врло слабо. Ту развилију страну логике и прихватили су његови ученици и развијали даље под именом Аристотелеве логике.

Но теорија мишљења обухвата сав процес мисли, а процес мисли, као и сваке друге способности, разматра и друга наука, која се зове психологија. Ту је дакле логика још била смешана са психологијом. Требало је поставити границе између тих двеју наука; требало је одвојити предмет логике од предмета психологије. То су и покушали доцније писци логике, па су предмет те науке определили овако: Логика је наука о формама мишљења. И тако при свршетку периода класичке образованости јавила се знаменита, по својој ништавости, формална логика.

Та формална логика била је истина склопљена из одломака логике Аристотелеве; али није имала оне целине, оне животне снаге, коју је имала код Аристотела. Код Аристотела логика је ослоњала се на психологију и теорију ствари, а тражила своје оправдање у теорији знања; а код његових ученика она је била лишена сваке реалне садржине; то је била наука о празним формама, које су бејаги удесне за сваку садржину.

Кад је затим наступио средњи век — век мрака и незнања, онда је та формална логика постала првом школском књигом, која се по свима школама најбрижљивије изучавала. Сколастичари обделававали су и дотеривали ту формалну логику по своме разумевању и начинили су најпосле од ње просту играчку од речи. Оно, што је резултат дугог размишљавања, то јест, појам о стварима, узимали су сколастичари као нешто готово, урођено нашем духу. Тај готови појам они су разлагали на расуде и од њих састављали силогисме. Научити како треба састављати силогисме то је целъ логике, по мишљењу ско-

ластичара. Они ни су тражили никаква уверења у томе, јесу ли те њихове расуде истините и је ли оно што се из њих изводи сигурно; јер у таком случају морали би се обратити к реалноме свету, а они су баш чували логику од сваког додира са реалношћу.

Таким начином формална логика будући сасвим одвојена од реалног света, који садржи предмете мишљења, лутала је по празној сфери, била је без садржаја. У таком стању она није могла имати значај науке. Но може бити она је имала значај педагогијски у колико је упражњавала мишљење, то јест, у колико је у школама учила ђаке, да могу правилно исказивати своје мисли и саопштавати их другима? И доиста многи признају тај значај формалној логици. Но ми и то поричемо, јер не признајемо да је задатак логике учити како треба казивати и другоме саопштавати своје мисли; то је задатак сасвим друге науке, која се зове Риторика. Једина заслуга сколастичара јесте та, што су они доста добро израдили терминологију те науке, неки су њихови терми тако ваљани, да се њима може логика увек служити. То је све што су они привредили.

Декарт је својим авторитетом још више утврдио логику у том нормалном правцу, почем је сасвим одвојио мишљење од материје и управо противставио једно другоме. Но с друге стране, он је много и привредио у појединим деловима те науке. Нарочито важан је за логику његов трактат о методу. Мисли Декартове о тој науци прикупио је даровити автор логике „Портројала“*) и старао се да ту формалну логику задане духом науке; али није у томе много успео. Он сматра логику као вештину мишљења: „L'art de penser.“ Но вештина није то исто што и наука; јер свака вештина предпоставља знања, а логика нас баш томе и учи како ћемо доћи до знања. То је у главном она иста формална логика, само што је у појединостима била мало боље дотерана. Логика у том стању, то јест, као вештина мишљења, заменила је свуда по школама пређашњу логику сколастичара. Тако је трајало до Канта.

*) „Port-Royal“ звао се у Паризу манастир монахиња бернардинског реда, у коме су 1636. године нашли уточиште многи учевни људи од секте Јасениста, који су се борили са Језуитима. Да би истргли народно образовање из руку Језуита, они су установили добре школе и написали за њих неколико ваљаних књига, међу које долази и „Logique du Port-Royal.“ (Види: *oeuvres philosophiques d'Ant. Arnaud* 1843. год.)

Кант је имао великог утицаја на све науке, па и на логику. Он је поставио јаче основе теорији мишљења и пробао да је развија у свези са теоријом знања или науке, а тиме је логика добила нову животну снагу. Сад је логика тек први пут после Аристотела шире обухватила свој предмет и стала га дубље расматрати. На кратко: благодарећи критичкој философији Канта логика је на ново оживела као наука и почела свестрано обрађивати свој предмет.

Али колико је Кант с једне стране привредио тој науци, толико је с друге стране још више шкодио! Он је покренуо развитак логике али у формалном правцу; он је дао њој живота, али каквог? који нема дуга века. Као што је познато, Кант није признао теорију ствари какве су те ствари саме по себи; он је доказивао да ми не можемо знати какве су те ствари саме по себи, већ како се оне нама представљају. Кад ми не можемо знати ствари онако како оне јесу, већ само онако, како их ми замишљамо, онда значи да ми можемо знати само наше мишљење и ништа друго! Таким начином Кант је спојио теорију ствари са теоријом мишљења и тиме је дао превагу овој над теоријом знања. Накратко: он је дао философији покрет идеалистички, који се развијао у Германији до новијег времена, необраћајући пажњу на ток осталих наука. То је имало штетних посљедица за философију у опште и за логику нарочито.

Ученици Канта примили су за готово ту истовестност теорије ствари са теоријом мишљења па су гордо ступали напред необзирући се ни мало на то што се око њих догађа у реалном свету, шта раде специјалисте у овој или оној струци знања. Они су мислили да ће све обухватити својим формулама и да се специјалисте немогу маћи без тих њихових формула. А специјалисте опет радили су сваки у својој сфери необзирући се на ток философије. И тако мало по мало одвоји се философија од осталих наука: она пође једним путем, а остале науке другим и најпосле појаве се као противници једно другоме. То је имало рђава сљедства за логику. Пре су све науке више или мање служиле се оним методом или начином испитивања истине, који представља логика. А сад је свака наука задовољила се својим методом, необзирући се на методе осталих наука. Философија опет одвојивши се од осталих наука, ограничи се најпосле на метафизику, која је имала свој метод.

Кад се тако распадне логика на разне методе специјалних наука, онда опет у школама задржи право стара формална логика. Но она је сад била још гора него пре; јер ученици Канта

избацили су из ње и оно мало реалности, што је она у последње време била прикупила, попуштајући захтевању разних специјалних наука. А да би том мртвом скелету од науке дали каква год значај, они су га одушевљавали великим именима Аристотела и Канта. Из међу осталих философа, који су подржавали тај бездушни скелет логике, споменућемо овде само Круга; јер је његова логика дуго господарила и код нас.

Шелинг старао се да помири философију са осталим наукама, па је и саме природне науке унео у област философије. То је исто покушао и Хегел, али другим путем. Он објави себе законодавцем свију наука и осуди као ништавно све оно, што се свршило ван његовог философског погледа. Таким начином, али с већим правом, он осуди и формалну логику и представи свету своју знамениту логику, о којој ћемо после говорити.

Пошто Хегел изрече самртну пресуду над формалном логиком, она се на неко време притаји и само се по обичају још трпела по школама, али већ ни сама није више изјављивала претензије на науку. Али у новије време Хербартијанци узму је опет под своју заштиту и почну се озбиљно трудити да јој даду значај науке. Та школа дала је неколико ваљаних дела по тој науци, која далеко превазилазе све, што је до сад учињено у том правцу. Од тих дела споменућемо овде као најбоља: логику Твестена и Дробиша. Но и у том препорођеном стању формална логика дала је потпуно доказа о својој немоћи, то јест, да се не може даље развијати у том правцу као наука. Сам Твестен и Дробиш, као најдаровитији поборници те формалне логике, неверују више у силу оних начела, којих се искључиво држала та наука у време Канта и његових ученика. Они не само што се не упињу да сасвим одвоје чисте форме мишљења од реалнога света, него још траже да фактима разних специјалних наука подупру своја логичка испитивања. То крпачење са многим додатцима и примедбама доказује, да је формална логика захватила само једну честицу свога предмета и да по томе нема права на самосталан развитак науке.

Накратко: ми доказујемо да формална логика нити је кад имала, нити ће имати значај науке. Не само у време схоластичара и у време Канта, него и сад у препорођеном стању, у време Хербартијанаца, она је тако ништавна и неплодна, да се њој не може служити ниједна наука. Но да видимо колико вреди она логика, што је пошла другим правцем, који смо назвали реалним.

(Наставиће се.)

П О Д Л И С Т А К.

Савети оца своме сину.

(По немачком.)

Драги сине! Време се полако приближује, кад ћу и ја отићи оним путем, којим се нико више не враћа. Ја те не могу собом повести, већ те остављам у свету, где добар савет није излишан. С тога сам и наумио, да ти дам неке савете и да ти кажем, шта сам све у свету искусио и шта ме је научило време, овај најбољи учитељ. Чуј ме дакле и добро утуби:

Нико се није родио mudar и научен; време и искуство поучавају човека. — Ја сам дуже од тебе посматрао свет. — Није, драги сине, све злато, што се сија; ја сам неке звезде видио, како падоше с неба на ком су се блистале, а богме и погдекоји штап, на који се људи ослањаху, видио сам како се сломио. — Ништа није велико, што није добро, а ништа није истина, што доиста не постоји. — Човек није на земљи код куће, и он по њој не ходи само случајно. Јер поглед' само, све друге ствари око њега постоје и прођу не знају ни саме како; али човек је сам себе свестан и стоји као високи стални зид, поред кога сенке пролазе. Све те ствари, што су око њега, пролазе и подлеже некој туђој вољи и сили; али човек је сам себи остављен и носи свој живот у својој руци. — За човека несме бити свеједно, дал' ће поћи десно или лево. — Држи се свагда за тако доброг, да ниси ни кадар учинити што зло. — Ни пошто се не одаји стварима, које нису сталне. — Истина се никад не влада по нама, драги сине, већ ми се морамо по њој владати. — Никога се немој већма бојати него самог себе. Јер у нама има један цемитни судија, који никад не шеврда, и до његовог гласа треба да нам је више стало, неголи до похвале и мудрости целог света. Зато, сине, предузми себи, да ништа не урадиш против његовог гласа, и што год си наумио свагда њега најпре упитај за савет. Он с почетка сасвим тихо шапуће, али ако га поштујеш и уважаваш и ако ти је стало до његовог беспристрасног савета, онда му се језик све већма дреши и он ће ти све то јасније говорити. — Учи радо од других људи и пажљиво слушај, кад се гдегод говори о мудрости и људској срећи, о светлости, слободи, врлини и т. д. Али ипак не веруј одма сваком на сумце, нема у сваком облаку благодетне кише — има људи свакојаки. Тако мисле неки људи, да су н. пр. пуни врлина, ако о овима само говоре или говорити могу. Али није тако, сине. Не мора човек одма за то имати врлина, ако о њима може говорити или говори; јер речи остају само речи, и све кад оне одвећ лако и брзо лете, баш онда буди на опрезу: коњи, који за

собом вуку кола с благом, иду лаганим кораком. — Ништа лакше, сине, него ли што презирати; али што разумети много је боље. — Не поучавај другога, док сам ниси научио. — Свагда се заузимај за истину, кад год можеш, и ни мало не презај, већ радо сноси ако те због ње мрзе; али зато опет имај и то на уму, да не мора свагда баш оно бити истина, што ти кажеш, те с тога те две ствари добро разликуј, немој да их збркаш, јер онда никад нећеш стећи награде и признања. — Чини добро у тишини, пак се даље не брини, шта ће из тога да буде. — Брини се за своје тело, али не тако, као да ти је оно твој дух. — Буди поштен према свакоме, али се не поверавај лако свакоме. — Не пачај се у туђе ствари, али твоје ствари брижљиво обављај. — Никоме не ласкај, али не дај ни да други теби ласкају. — Не дугуј никоме ништа; али буди тако услужан, као да си ти свима дужан. — Немој хтети да будеш увек великодушан, али свагда буди праведан. — Не проузрокуј никоме седе власи, али ако будеш чинио што је право, онда се не старај за седе власи. — Помози другоме и подај му радо ако имаш, али зато себи не уображавај, као да си му бог зна шта више учинио; немаш ли пак, а ти имај при руци бар један гутљај ладне воде, али зато себи опет не уображавај, као да му ниси ништа учинио. — Не говори све што знадеш, али знај свагда шта говориш. — Не спрежи са великашима. — Не седај међу људе, који радо исмевају, јер то су најгори подлаци од свију. — Избегавај назовипобожњаке, али поштуј доиста побожне људе и њима следуј. Човек, који праве побожности у срцу има, подобан је сунцу, које и сија и греје, ма да не говори. — Чини што заслужује награду, али сам никад не тражи награде. — Ако си у нужди, потужи се себи самом, али ником другом. — Свагда смерај на добро. —

Ф. О.

Српско народно позориште.

У петак 17. октобра. „Ђурађ Бранковић.“ Историјска драма у 5. радња од К. Оберњика. Превео и за српску позорицу удесио Јован Ђорђевић.

Чини нам се да има свој значај, што је прва трагедија, коју нам управа ове позоришне године приказа, баш оберњиков „Ђурађ Бранковић,“ та права и, у колико нам је позната драматска књижевност наши суседа, једина права мађарска трагедија, ако ни по чему, оно већ по томе, што је — одломак. Ал' и иначе: Мисао мађарства то је језгра трагичности оберњиковог Бранковића, без те мисли не може се довољно разумети страдање јунаково. Бранковић једино зато страда, што је одустао од Мађара и помирио се с Турцима. Што је дао своје синове, да буду таоци турскоме миру, то по себи не долази толико као кривица, колико само као

прилика, да се казни са оне веће кривице, са напуштања мађарски пријатеља. Што Бранковић није тога чинио од обести, већ по невољи, не по навади каквог настраног осећаја, већ по ладном разлогу, то се не пита. А шта ће Мађари казати, ако после сто година дође какав српски Оберњик, на нашише трагедију под насловом „Фрања Деак“ (то би већ с тога било занимљиво, што би тај био први трбушат јунак у трагедији) или „Јулије Андрашија“ па узео за основу сујецко путовање и шуровање данашњи Мађара са данашњим Турцима!?

Неколико дана пре приказа „Ђурђа Бранковића“ стигло је решење мађарске владе, по коме се неда Новом Саду, да уступи српском позоришту оно кућиште, које му беше намењено. Управа српског позоришта одговорила је на то приказом „Ђурђа Бранковића;“ — иронија беше доста далека, али очевидна, јасна. И публика је разумела ту иронију — кућа беше празна, ужасно празна: Иронија постаде поругом, демонстрацијом.

Празнина куће у осталом није сметала глумцима, да свој задатак обаве по својим силама приличном вољом.

Ружић је покренуо сав полет свог леног дара, да нам предочи оберњиковог Ђурђа у најжешћој борби са својим најжешћим кивником, са собом самим; признајемо, да му је то местимице тако пошло за руком, особито ако заборавимо на одустајање незгодно приденуте браде, да смо могли заборавити на који час на незаборављеног нам глумца мађарског, досад ненадмашеног представљача „Ђурђа Бранковића“, на Гаврила Егрешију. Особина оберњиковог јунака има за мишљенога глумца две стране: државника и оца. Ружић је сву своју пажњу обратио на оца; његово сватање оне појаве са ослепљеним синовима задовољило нас је потпуно. Лане смо гледали у истој улози Лазу Телечког. У колико се опомињемо, он је у Ђурђу с већом вољом износио државника, него оца. У потпуној слици Ђурђевој нужне су обе те црте, а таку потпуну слику дао нам је досад само — покојни Егрешија.

Мурата је узео на душу Марко Суботић. Према томе, што ашиковање није управо његова струка, доста је кад кажемо, да није ни у чему раздешавао целине представљачког склопа. Само му за сад препоручујемо, да други пут буде мало мање издашан стискивањем своје позамашне песнице, која би се можда дала притајити каквом рукавичицом.

Мара — Маринковићка показује велику, лену вољу и приличну напредност, особито према слабом гласу и нежном телу своме. Само има две маленкости, које још или није научила, или је преучила. Није још научила одити и није још научила — гледати. Ово последње се особито могло оназити у приповедању првог јој састанка с Муратом: бојазљиво тумарање погледа и непоуздано држање на погама доста је сметало потпуном веровању гледалаца.

За остале приказиваче немамо засад никакви важнији приметаба и зато — до прве накате.

Народне загонетке.

Скупио их Невинковић, у Босни.

Да што ми ти да што.

Црјево ти ташто, у црјеву ништа, до шака луга, гонила те ту-
га, до царева суда ако не одгоненуо?

Пређа.

Решето је решетало, из решета нешто пало, што решето решетало,
то све вода постајало?

Киша из неба.

Ко на земљу рјетко стане?

Чојек јер стаје на обућу.

Четир ока, четир бока, четрест ноката?

Жена тешка.

Што само себи јаму копа?

Кап.

Цицибан се цицну, све се море стисну?

Сир

Приђе жар-кока, побјеже бјел-кока, оста зељкока?

Прољеће.

Паде жар на одар, а сирам њега шарен нас?

Дуга.

Кашица масла свему свету доста?

Сунце.

Жарице се зажариле у поље се настаниле, а под собом не спалиле.

Звјезде.

Поклисар донесе књигу неписану у град незидан и томе граду пу-
та не бијаше?

Мојсију у ковчегу голуб гранцицу.

Поручује цицибан својој љуби на диван, нит' се ај нит' се кај,
давно сам ти укопан, у гомилу стрмоглав?

Лук.

Пословице и ријечи.*)

Скупио их Невинковић у Босни.

Бади трлац, узми млатац, да те ноге не боле

Зла жена зајма не враћа.

Наш'о лонац поклопац.

*) Неке од ових изрека као н. пр. 2. 4. 6. 7. зову се ријечи а остале
пословице. Кад ријеч започну кажу: баш је ко што но има ријеч,
или сасвим просто: смрт је зелен вјенац, па онда додаду: казали су
стари. Ријечи се разазнају од пословица али и њих држати ваља за
пословице, јер их народ као пословице употребљава.

Не суди ни љепота него парав и доброта.

Не има кола без кокана.

С каквијем си допадне, онаки си однадне.

Смрт је зелен вјенац.

Чавка пара, чавче двије паре.

Што коме мило, оно му се снило.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

* Јеремија Обрадовић Караџић позива на претплату на књигу: „огрлица француске краљице Марије Антоанете и Кардинал Рохан“, коју је с немачког превео Велимир Антић, правник. — Издавалац вели у позиву своме на претплату, да „та прича представља покварени живот тадашњег париског благородства (!), које је огрезло у раскоштву и сиплеткама“, уједно нас она и упознаје са „красном краљицом Маријом Антоанетом и гадном сиплеткашицом Ла Мотеом.“ Истина је цела да је тадање француско племство огрезло у раскоштву као што позивач на претплату вели, али и „красна краљица Марија Антоанета“ није за њиме заостала, но му је шта више предњачила у разметању блага народнога и она је, као што је опште познато, између осталих много допринела те су француске финансије сасвим пале, те је држава и народ до крајње сиротиње и невоље дошао. И таку краљицу назива г. Јеремија Обрад. Караџић „красном краљицом“! Хоће ли и у нас престати једаред та роцка мисао, да је све, што је на узвишеном месту, у једно и „красно“, да је сваки „великодостојник“ и леп и паметан и поштен и све и сва. Не, господине Јеремијо Обрад. Караџићу, није увек све, што је високо, што се уздигло на врх друштва, у једно и ваљано. Врлина људска најје повластица овога или ти онога звања овога или ти онога реда, врлина је људска биљка, која више расте на скровитоме месту, камо не допире кратковиди поглед роцких удворица, којима спољни сјај засењује и онако слабе очи те не умеју да разликују лажно од чистог злата, те нице падају пред сваким и свачим што изгледа само честито, па ма доиста било у место злата позлаћено олово!

* Милан Кујуџић, секретар министарства унутрашњих послова у Београду, позива на претплату на „други јек“ својих песама, којима је дао наслов: „Абердар.“ Ова ће књига донети 140 песама и биће у читава три табака пространија од прве а цена јој је, као и првој, 5 гроша или 50 новчића. Скупљачима се даје ако скупе седам књига осма или новци за њу на дар. А чист принос намењен је сиротицама оних, који за народну слободу гину. Имена заједно са новцима ваља да се пошљу до краја месеца новембра.

* Данило Живковић, у Београду, позива на претилату на књигу: „Битка косовска.“ Ову је књигу написао Србин један, који је „био очевидац те битке и који се тада (у истој битки?) борио.“ Рукопис је, као што издавач вели, нашао се у Старој Србији. Ако и сумњамо да је овај рукопис од Србина, који је учествовао у битки косовској, ако и не знамо је ли опис речене битке ваљан или не, то нам се ипак не може наћи да не препоручимо ову књигу нашем читалачком свету, а то поглавито е тога, што је добитак намењен племенитој цели, наиме потпомагању сиромашних ђака онога места, у ком се рукопис нашао. Цена је књизи 5 гр. чарш. т. ј. 50 новч. а. в. Новци нека се пошљу до децембра о. г. када ће и књига бити наштампана.

Г л а с н и к.

* Књижевност словеначка претрпела је велики губитак. Осамнаестог августа умрло је у Целовцу Антоније Јанежић у 41. години живота свога. Он беше ватрен родољуб, изврстан књижевник и ревностан будилац народне свести. Јанежић је издавао од 1850—1853 год. забавни лист: „Словенску пчелу“, доцније пак: „Гласник словенске књижевности.“ Од г. 1858 издавао је недељни лист: „Гласник за књижевност и уметништво.“ Осим тога забављао се скупљањем народних песама, приповедака и пословица, које је издао под насловом: „Цвеће словенског народа.“ Г. 1854 издао је словенско-немачки и немачко-словенски речник а тако исто и „словенску граматику“ којој је прикључио и кратак нацрт словеначке књижевности. Г. 1860. издао је алманах: „Зорницу“; а последње дело, које издаде, беше збирка песама под насловом: „Цвет словенске појезије.“ Он је радом својим толико заслуге стекао у братског нам словенског народа, да овај за њим од свег срца тугује, у толико већма, што је Јанежић у цвету свога мушког века умрло. А ми мислимо да је и наша дужност била ово неколико редака написати у славу овом вреном словенском сину.

* Народ словачки, који има тако одрођену аристократију, да пре може човек наћи на Татрама белог гаврана, неже ли међу високом католичком јерархијом, која је понајвише словачког порекла, право словачког родољуба — народ овај изгубио је ове године једног ваљаног борца за просвету народну, владика Стевана Мојзеса. Он је био мали словачки Штросмајер у сваком погледу; у материјалном потпомагању интереса народних није само због тога чинио више, што је имао најсиромашнију дијецезу у целој Угарској. Приликом светковине Ћирила и Методија 1863. године рекао је у једној дивној беседи у седници „Матице словачке“ међу осталим ово: „Ако би несретни народ мој словачки још

и на даље тако жалостан живот морао проводити, и толико патити као што пати од хиљаду година, онда (дода он трагичним гласом) би боље било, да га господ Бог уништи са лица земље.“ — Сав народ се заплаче на ове речи.

Народ словачки уважавајући му знање и родољубље изабрао га је једногласно за првог председника „Матице Словачке.“ Он је потпомагао сваки књижевни подухват, жртвовао је на „Матицу Словачку“ многе хиљаде, основао је у својој дијецези ђимназије са предавним језиком словачким и поставио је за учитеље и управитеље словачке родољубе, који имађаху поуздана карактера. Ово родољубље му је многе горке дане донело. Покојни примас Сцитовски, којег је такође словачка мајка родила, али који беше мађарон срцем и душом, и то не из уверења, колико зарад користи своје, и из кукавичлука, гонио је честитог Мојзеса, где и како је год могао, гонио га је опет не из уверења, него само због тога, да се сиромас покаже пред Мађарима као мађарски родољуб, и да тиме ласка празној сујети неких заслепљених Мађара. Владика је Мојзес овог примаса великодушно презирао и није га ни пода шта држао. — Мојзес је био човек свестрано научен, речит говорник.

Кад је Мојзес путовао на годишњу скупштину Матице словачке, бивао је на целом путу, ма да нико није заповедио, по селима, варошима, од народа с таким свечаношћу дочекап, да овако срдачно ни цареви нису дочекивани.

Мојзес се родио у словачком селу Веселу у њитранској жупанији год. 1795. 24. окт. од сељачких родитеља. За време Јана Колара 1821. био је у Пешти капелан. Овом приликом је Колар у њему запалио љубав к народу своме. Од године 1830. био је у Загребу професор, године 1847 постао је каноник, године 1850. 30. авг. наименован је за банско-бистричког владика. Умрло је 5. јула 1869. баш на дан Ћирила и Методија

С м е с и ц е.

* Када се свако јутро устане у место у 8 у 6 сахата, то износи за четрдесет година 29,200 сахата, или ти три године двадесет и један дан и шеснаест сахата, и то износи управо десет година када се узме да раднички дан износи осам сахата. Када се дакле устане у шест сахат, то је толико исто као да нам се уз оних четрдесет година додаду још десет година, за које време можемо по осам сахата на дан употребити, да се изображавамо и да свршујемо своје остале послове.

* Један чувени лекар из Бостона науми да путује на кратко време у Јевропу.

„А шта ће радити ваши болесници када ви ту не будете?“ запита га један пријатељ.

„Оздравиће“ одговори лекар брзо.

БИБЛИЈОГРАФИЈА.*)

Српске књиге.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЕСМЕ, спеване од Андрије Качића. Издао трошком Х. А. О. П. у Београду 1869. Штампарија Николе Стефановића. На 8-ни, 128. стр. и слика Ђорђа Кастриотића Скендербега. Стоји?

ПРЕГЛЕД РАДЊЕ И СТАЊА „Српског ученог друштва“ у години 1868. Прочитао секретар на скупуштини Српског ученог друштва 30. Јануара 1869. (У Београду, у држ. штампарији.) На фол. 1 л.

БАШТОВАН И ВОЋАРСТВО. Кратко и поњатно настављење знања, о обделавању зелени и каламлењу дрва понајвише из сопственог искуства списан и први пут на свет издао од Павла Бибића, свештеника меленачког, а по други пут верно оригиналу са неким додатцима и повијим правописом прерадио и љубитељима земљерадиности и воћарства у руке предаје Никола Панић београдски поштар. Друго издање. Београд, штампарија Николе Стефановића 1869. 148 стр. и XXVIII. стр. са литографисаном једном сликом. На 8-ни. Стоји?

ГОСПОДАР СВЕТА. Од Мицелбурга. Наставак грофа „Монте-Христо.“ Превео Ненад Петковић Издао Х. Алекса О. Поповић. Свезка I. Београд, штампарија Николе Стефановића 1869. На 16-ни, 144 стр. Стоји?

*) Да би ова библијографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

САДРЖАЈ.

Ромео и Јулија. Трагедија од Виљема Шекспира. С енглеског превео Лаза Костић. — Особењак. Уломак из романа: „Шта да се ради?“ Н. Чернишевског. — На мртвоме језеру. Од Павла Хајза. I. — Поглед на историјски развитак логике. (Наставак.) — Подлистак: Савети сца своме сину. По немачком Ф. О. — Српско народно позориште: „Ђурађ Браנקовић.“ — Народне загонетке. Скупио их Невинковић у Босни. — Пословице и ријечи. Скупио их Невинковић у Босни. — Књижевне белешке. — Гласник. — Смесице. — Библијографија.

Издаје: Матица Српска.

Уређује: А. Хацић.

Платонова штампарија у Новоме Саду 1869.